

COM VEUEN EL MÓN ELS JOVES? APROXIMACIÓ A LES NARRACIONS JUVENILS D'AVUI

Enrique Falcón

Index

- 1. Per començar...
- 2. “No en podem fiar del futur”
- 3. Mil duros
- 4. “La meva germana, la mala sort”
- 5. Enfonsar les mans
- 6. Per acabar
- Notes
- Qüestionari per al diàleg

*A tots els xavals que han passat pel
Centre Juvenil de les Escoles Professionals San José,
i als del Barri del Crist, esllomant el futur.
I al Manuel, 16 anys, in memoriam.*

1. PER COMENÇAR...

“La joventut no és un temps, ni una generació, ni una categoria homogènia la qual hom pot examinar, des de fora, amb objectivitat, sense emocions ni prejudicis. La joventut és un cometa de riscos i d’oportunitats, d’amenaces i de promeses, una intromissió en el sistema còsmic dels adults. I com els cometes, cal entendre-la, més que com un conjunt sòlid, com un remolí, bigarrat i turbulent, reflex de les diferents conjuntures d’oportunitat que la nostra societat ofereix als qui acaben d’arribar. (1) José Ignacio Ruiz Olabuenaga: “La juventud liberta” en VVAA: *Nuevas pautas de ocio de los jóvenes*, Diputación Foral de Guipuzkoa, 1999. Article de *recomanabilíssima* lectura.

”

El que escriuen 14 xavals

Un grup de 14 joves que estudien electrònica a FP, amb edats compreses entre els 16 i els 18 anys, davant d’una dinàmica de grafit a l’aula, s’expressen així, a principis del 2000 (per part meua, començo per limitar-me a recollir les seves expressions i a ordenar-les com van fer els surrealistes, fa temps, amb els seus ‘cadàvers exquisits’):

Visc en un món...

- on la gent no es comprèn.
- que s’està destruint.
- ple de misteri, de maldat i egoisme.
- que no és ideal.
- on impera viure bé i ser ambiciós.
- on domina el que és material.
- on no s’entenen entre si.
- on no tots som iguals.
- que és molt car.
- en el qual tan sols importa el calé.
- que està fotut.
- que no és legal amb tothom.
- en el qual hi ha morts.
- que no és igual amb tothom.

Hi ha alguna cosa que no entenc...

- la manca de feina.
- els nazis.
- per què lluitem entre nosaltres mateixos?
- per què la gent és tan falsa?

- les guerres al final del segle XX.
- els meus pares.
- per què hi ha gent que no sap viure?
- per què hi ha gent que s'està morint?
- la política.
- per què les ties són tan rares?
- si hi ha rics, per què no ho reparteixen amb els pobres?
- no poder fer el que volem.

Els joves estem farts...

- d'haver de ser millors en tot.
- dels pares.
- de la prepotència dels grans.
- de la gent que no té raó i creuen tenir-ne sempre.
- de la rutina i d'haver de buscar noves experiències.
- de la mala educació rebuda.
- de no trobar treball després d'estudiar.
- de tantes promeses i tan pocs fets.
- que pensin per nosaltres.
- que de vegades ens tractin com nens.
- de no ser lliures
- del tracte que rebem de les persones.

Et dono un consell...

- viu la vida.
- fes servir el condó.
- fes l'amor i no la guerra.
- no et fiïs ni del teu pare i menys de tot el que et diguin.
- viu al màxim, però fes servir el cap.
- viu mentre puguis.
- folla molt i treballa poc.
- no facis el que no vols que et facin a tu.
- gaudeix de tots els moments que puguis.
- intenta passar-t'ho bé, però fent el més convenient.

Els joves amb qui em trobo són...

- impersonals.
- uns fatxes.
- cada vegada més cíncics i males persones.
- bones persones però que defensen els seus interessos.
- molt passotes, que passen de tot.
- molt diferents entre si.
- molt independents.
- més o menys diferents.
- bona gent.
- legals i bones persones.

- ‘Vaciletas’.
- una mica llestos i ‘vacilones’.
- passen de tot i algun dia s’adonaran que han perdut el temps.

— No et deixis portar per ningú: viu la teva vida.
 — En aquesta vida estem destinats a la desconfiança i a la marginació.
 — La felicitat és un breu record d’un passat llunyà.
 — Passa-t’ho bé avui perquè no saps si hi haurà un demà.
 — En la vida has de ser el primer; si no, no ets ningú.
 — La vida..., és un do o un càstig? No hi pensis: només viu-la.
 — Jo vull arribar en algun lloc.
 — M’agradaria que m’aprovesin el curs.
 — Amb diners, torrons.

El valor de les narracions

Al llarg d’aquestes pàgines, l’única tesi de la qual, de veritat, em sentiré segur serà d’*invitar-nos* (els pares, educadors, pastoralistes, animadors juvenils... que vam acompanyar els processos de tants i tants joves) a deixar-nos amarar, a deixar-nos interpel·lar, pel que aquests mateixos joves diuen de si mateixos, de nosaltres, del món que tots compartim i del futur del qual també tots som responsables. Després de la “suposada” mort dels grans relats, després de la dificultat d’articular els discursos, la postmodernitat sembla que ens està exigint atendre amb seriositat de vegades fins i tot amb paciència les narracions vives que desordenen el discurs, posen en crisi qualsevol esquema preconcebut de la realitat i, sens dubte, alteren (una mica o molt) la nostra pròpia manera de relacionar-nos.

Les narracions (i, no cal dir, també les dels joves, com les que encapçalen aquestes línies) són disperses, sovint dissimulades o incontrolables, en tot cas sorprenents o inquietants les unes, tòpiques les altres, previsibles potser la majoria. *En cap cas*, aquestes narracions (i menys les dels joves) no han de ser desateses, amagades, maquillades o menysvalorades. Per molt disperses que ens semblin, per molt poc consistents o ordenades, el fet narratiu té la virtut de ser carn, i *carn viva*, sovint *carn compartida*, on el jove mateix es reconeix i s’expressa, articulant així la seva mateixa manera de veure el món.

I dic *el* jove, així en singular, perquè cada vegada se’m fa més difícil delimitar els trets comuns de tots aquests que anomenem “els joves d’avui”, no sé si molt diferents dels d’altres èpoques (segurament) i que en tot cas difícilment agrupables sota suposades notes generacionals, en una cultura com la nostra en la qual precisament la noció de *generació* sempre ha resultat ser socialment molt rendible, malgrat les seves injustícies.

Tinc un amic que avui viu “contemplant l’amor”, allà a Lima, i d’ell recordo moltes coses de quan estava aquí amb nosaltres. Una d’elles és allò que un home pot dir de la realitat, quan aquesta ni és única ni molt menys compacta. M’ho explicava amb el símil d’un viatger que marxa a un país exòtic per un parell de mesos escassos, i que podria escriure perfectament *un llibre sencer* sobre la realitat que viu aquest país. (Tanmateix continua dient el meu amic), el mateix viatger, si s’hi hagués quedat allà un any més, amb prou feines hauria escrit

un article. I al cap de deu anys, *una mica més d'un parell de pàgines* arribaria a escriure amb un cert rigor i una certa honradesa.

Jo de vegades penso que em passa amb els joves una cosa semblant al viatger del meu amic amb aquell país: acabat de sortir de les fronteres de la joventut, els meus amb prou feines set anys de treball adult amb joves han donat per *unes quantes pàgines* d'extensió, de les quals de segur hi hauria molt a discutir o deixar de banda. En tot cas, de tant en tant, en el present Quadern preferiré cedir la veu a altres persones, la meua veu a altres narracions, de les quals sí que em sento orgullós per la senzilla raó d'haver tingut el *privilegi* de topar-me, en el meu treball i en els espais quotidians de la trobada, cara a cara amb joves de tot tipus.

... I el discurs social sobre els joves

Que s'hagi escrit tantes coses dels joves és un fet que no podem amagar. La preocupació social pels joves, encara que ens sembli mentida, és molt recent (potser no més enllà de la I Guerra Mundial). Tal com ens recorda Javier Callejo (2) Javier Callejo: "Consumo y ocio de los jóvenes: bailando lambada entre tiburones", en VVAA: *Nuevas pautas de ocio de los jóvenes*, Diputación Foral de Guipuzkoa, 1999.

, una societat que s'ocupa (i es "preocupa") dels joves és una societat que agònicament mira al futur, que es preocupa de les seves bases.

Per moltes coses (tot i que no per totes), les aproximacions teòriques a "la joventut" ens han estat (i ho continuaran essent) fins i tot útils: informes i més informes, estudis sociològics, descripcions generacionals i culturals, aproximacions psicosocials, educatives, polítiques i fins antropològiques. El mateix "discurs social de la quotidianitat" en parla contínuament, dels joves, dels d'avui, o dels d'avui comparats amb els d'abans.

Que si són la "Generació X" de Douglas Coupland; que si els nois aïllats del *walkman*; que si la "generació-radar" i presentista, desorientada, que va haver de seguir una suposada "generació-brúixola" anterior (amb metes suposadament clares); que si els joves Kronen, que tants diners proporcionaren a la jove narrativa de Mañas i Loriga (poc importa, per cert, per ser de la "generació Kronen" si no tens els 20.000 duros mensuals necessaris); que si no saben el que tenen o que si són més llestos que el "pecat"; que si són molt macos o molt gamberros; que si són la "joventut lliberta", allargada en moratòria d'adulthood, o la joventut del mosaic i del codi trencat; que si la festa, "bacalao" i mòbil a la motxilla; que si els més formats i preparats (o "pre-parats") de la història de la humanitat o si nois embadocats a la *play station* o a la indústria cultural anglosaxona; que si la 'moguda' ecologista o la que passa de tot; que si la generació de l'anorèxia o si la generació del voluntariat social; que si la promoció JASP i els nois "on" o que si estan èticament fragmentats; que si els del 0,7 i els disturbis solidaris de Seattle i Praga, o si els absents de la política i dels sindicats; que si "pijos"; que si salvatges (això sí, "el meu fill no és així, no"); que si la generació dels contractes escombraries o si la del no-saben-el-que-volen; que si la promoció del postmaterialisme, els cadells del benestar, o si la joventut de les societats de control (3) Per a una reflexió més recomanable sobre això de les "societats de control", llegiu el desaparegut Gilles Deleuze: "Las sociedades de control" a *Pourparlers* (Minuit, París, 1990, p 240-247), o a *Ajoblanco*, n. 51, abril de 1993, p. 36-39.

cada vegada més macdonalitzades pels efectes del "pensament únic" (que jo no sé si és

pensament ni si és –de veritat– únic).

2. “NO ENS PODEM FIAR DEL FUTUR”

Així comencen escrivint el Pepe i el Santi, tots dos de 17 anys.

“Jo i molts com jo som covards. No ens atrevim a sortir del bon món on vivim, un món de diners, irreal, injust i mentider.”

“Avui en dia ja no es poden buscar solucions perquè no n’hi ha. Només algunes mesures que no serveixen de gaire, perquè el mal ja està fet (...). Jo crec que no hi ha cap solució, ningú no s’atrevirà a canviar les coses, hi ha massa interessos en tot això.”

La brillantor fàcil de la farsa

Sobre això ha escrit fa molt poc temps un excel·lent poeta contemporani, amb una veu necessària en els mediocres temps lírics que hem viscut recentment, persona a la qual aprecio en moltes coses. Salustiano Martín, que és aquest autor i que a més dia a dia brega amb joves a les seves aules de Secundària, ha inclòs en el seu últim llibre publicat (*Pasa la voz, hermano* (4) S. Martín: *Pasa la voz, hermano*, Bartleby Editores, Madrid, 2000.

, llibre per cert d’una inusual sensibilitat de denúncia social) un conjunt de poemes dirigits als joves d’avui i que porta el significatiu títol de “No podemos fiarnos del futuro”.

Des d’aquesta impossibilitat de fiar-nos dels joves que avui són el futur, Salustiano Martín escriu versos tan demolidors com aquests:

Així no pot ser, d’aquesta manera els teus esforços seran inútils. Els dius el que saps i ells es burlen de la terra erma que els gestos estan fent seva. No els pots ajudar a fer cap altre camí per l’aire que anuncien els seus rostres. Quina voluntat podrien aixecar si els tremolors que transpiren ensopeguen amb les ombres de tots aquests somnis que mai no estaran als seus caps. Dels enganys a un mateix mai no van sorgir brots vius: no pensis que la seva nissaga vol que el matí els anunciï d’on creix la seva amargor, els qui expropien la seva esperança.

En una altra secció del poemari de Salustiano, el professor adult, home militant i conscient de continuar vivint en un món fosc, opressor i terriblement injust, continua parlant d'aquests joves que viuen com "expropiats" en un sistema de vida que –farsa i engany– els gira el cervell i aliena, desinteressats pels passat i indiferents a tot el que pugui arribar a ser el futur:

D'on trauran, en aquests dies sense llum que ens asfixien, la força per alçar-se, aquests que aquí es podreixen mentre esperen que acabin de convertir en cendra el seu cervell. No volen conèixer la història que tu els pots explicar, de quina emoció el rostre que els parla, o quin és el món sense futur que preludien les seves veus. No volen que els diguis com s'encega l'aire de la seva sang, ni quins perills els sotgen darrere del joc que aquí els empresona. Res no podran fer amb la seva energia mentre la brillantor fàcil de la farsa continuï el seu engany.

El text és –llegit així– duríssim, i en ell resideix un dels seus molts valors. Personalment, aquesta visió dels joves, aquesta visió de la jugada, no és massa estranya a l'experiència que algunes vegades hem tingut dels educadors juvenils: la sensació que si és veritat que els joves són el futur, no ens hauríem de fiar gaire d'aquest futur.

No m'acabo de decidir si el que realment m'interpel·la del poema és precisament la seva visió desesperançada sobre els joves o la seva visió realista d'un món que continua vivint en un present obscur. De l'actual generació juvenil, Douglas Coupland ja es va encarregar (en un text que va marcar una fita generacional per als anys 90) de popularitzar el terme de "Generació X", la dels joves que viuen el seu futur com una incògnita matemàtica (aquesta ics), en el sentit que poc es pot esperar del que ofereixi aquest futur. Decebuts de la possibilitat de construir un futur alternatiu, no ens ha de sorprendre que el 62% dels joves espanyols no pertanyi a cap associació o que sigui un 13% el que s'ajunti amb altres en col·lectius religiosos, socials, sindicals, polítics o ecologistes. (5) Però em permetreu que sobre això de la generació incògnita, amb prou feines m'hi aturi, perquè no em semblaria honest obviar la segona impressió que remarca el poema de Salustiano: una visió desoladora i realista del que és el nostre present i el món en què vivim els joves i els adults.

Per què no fem una festa?

Un xaval de 18 anys que compatibilitza com pot estudis i feina ens deia fa poc (i ho cito gairebé de memòria): *Els adults sou uns hipòcrites. D'una banda, es desesperen amb nosaltres, que si només pensem en les festes, que si anem a la nostra 'bola', que si passem de tot, que si no ens comprometem... I, alhora, aquests mateixos adults ens atipen de paraules individualistes, que la caritat ben entesa comença per un mateix, que si ens hem de preparar bé per competir millor en el món. Només et dic una cosa: les pel·lícules per a idiotes que acostumem a veure les dirigeixen gent adulta. Sovint tinc la sensació que tenim els joves que ens mereixem.*

Un jove alemany de 16 anys li deia a Günter Grass durant un dels concerts de la famosa *Love Parade* (Berlín, 1995): *Com que de tota manera no podem salvar el món, per què no fem una festa?* (6) G. Grass: *Mi siglo*, Alfaguara, Madrid, 1999.

Són aquestes, precisament, les dues impressions que provocava el poema de Salustiano Martín: d'una banda, la d'un món avui difícilment salvable i, de l'altra, la d'uns joves jugant irresponsablement sense ni tan sols una proposta de futur.

Una colla de xavals valencians del segon grau de FP no estan gaire lluny (en la seva pròpia visió de la jugada) del jove alemany recordat per Günter Grass. A la pregunta de si el món va *molt bé, bé, malament o molt malament*, acostumen a respondre que “malament” o “molt malament”. Si de seguida se’ls pregunta si el món els va *molt malament, malament, bé o molt bé*, la majoria reconeix que el món acostuma a tractar-los generalment “bé” (7) Les últimes dades que sobre això ens ofereix la Fundación Santa María són paral·leles al que diuen aquests nois i noies de la FP: el 80% dels joves espanyols entre 15 i 24 anys expressen estar *molt* o *bastant* contents amb la vida que porten. (Font: *Jóvenes españoles '99*, Fundación Santa María, Madrid, 1999).

. Tot i que alguns (però no gaires) diuen que els va malament, torna a aparèixer un esperit de festa increïblement inserit enmig del malson.

3. MIL DUROS

Aquesta apreciació dels joves em resulta, no tant una constatació que la vida sembla que els va bé, sinó que el món que els adults hem construït no és, per descomptat, el millor dels mons possibles.

En un temps de fortes transformacions en la conducta quotidiana (quan gairebé teníem contestades algunes preguntes, ens les van canviar), així ho escriu, crec que molt lúcidament encara que sigui d'una expressió mig tallada, la Sara, una noia jove de 19 anys:

“Avui en dia veig que va canviant l'estil de vida que ens han imposat, de formar la teva família, tenir fills, educar-los... Perquè abans de “formar una família” tractem d'aconseguir, i amb caràcter prioritari, una estabilitat laboral, atès que tenim por al futur per l'elevada inseguretat i irregularitat en tots els àmbits que ens rodegen. Igual que, un cop formada la família (matrimoni o parella) arriba la qüestió de tenir fills i ens plantegem el condicionant següent: la dona ara pertany més al món laboral, per les seves pròpies aspiracions i aportacions de recursos econòmics que a la pròpia família. I això afecta el temps per criar i educar els fills.

A poc a poc, veiem com la societat canvia, i sobretot les conductes. Aquest estil de vida, en fi, sempre es concreta en el mateix: en la recerca de l'estabilitat, i aquesta preocupació pot provocar conductes com l'egoisme, a pensar només en nosaltres mateixos, ja que necessitem aconseguir el que volem, sense mirar les conseqüències i sense parar atenció als qui ens envolten.”

Quina civilització?

Per allò d'estar vivint en un món “macdonalitzat”, val la pena llegir –ara que ens hem posat amb els nous poetes espanyols de finals de segle–, un poema clar, i ben clar, del poeta de Huelva, Antonio de Padua (en el poema també trobareu al·lusions al món juvenil) (8):

He vist els símbols del triomf, automòbils molt luxosos, potents i de marca, estacionats a les voreres barrant el pas justament a invàlids, nens i vells; a joves presumir de sabatilles que santa televisió anuncia sovint; elegants pares amb fills “niñatos” de mil duros cap de setmana “bacalao” i motocicleta sense casc, nena bufona de paquet i quina merda d'institut; esposos i mares amantíssimes que parlen i parlen d'aquests fills seus, boníssimes persones, educadíssims nens, excel·lents estudiants, dels seus esposos atents. He vist, també jo ho he vist, grans hipermercats plens de gent, les perfumeries, pizzeries i botigues de discos, moda i calçat, les boutiques més “in” les he vistes pleníssimes. Però també he vist, en directe i per televisió pública, cremar, després d'apallissar-lo, un ésser humà perquè pensa d'una altra forma; o és negre, o gitano, o groc, diferent; mutilar nens petits, segrestats per fer la guerra

entre els pobles. Fàbriques verinoses enverinar ciutats senceres, jo ho he vist, amb la química desgraciada dels seus fums i abocaments pudents a les aigües; un país rendit, us juro que ho he vist, davant d'una caixa quadrada amb imatges en color de vint-i-dos homes en calçotets pegant puntades de peu a un objecte rodó que votava. (...) Obrers morts enterrats a rases, jo ho he vist, a escassos metres de luxosíssims despatxos i senyoretetes amb la dignitat baixada fins als turmells, perquè jo vull guanyar molts diners i gaudir de la vida tant com pugui, què cony! (...)

Encara que a la gent de la meua edat ens enxampi justament en la línia de foc (és a dir, al mig mateix) no és estrany sentir els retrets que els joves d'avui fan als qui eren joves el 68: *vosaltres, que vàreu pintar als carrers allò de demanar l'impossible, com vau permetre un món amb més fam i amb més guerra?*

Per descomptat, aquest retret prové de joves d'avui amb una certa consciència social i una certa memòria històrica, no molt llunyana d'aquella cançó que va portar Ismael Serrano (en certa manera, encara un jove) a increpar persones dels anys 68 avui còmodament instal·lades en un estil de vida completament aburguesat.

L'obscuritat, en tot cas, del lema aquell segons el qual "España-va-bien" és certament motiu de burla i de mofa per la major part dels joves amb els quals parlo de tot això.

El Sergio, de 18 anys, estudiant, fa una descripció molt bèstia: *Que Espanya va bé és una puta mentida: només va bé per a alguns, per als qui passen de tot i s'enriqueixen a costa dels altres.*

Espanya va bé

És clar que la majoria d'aquests xavals no sap que són 8 milions de pobres que malviuen a l'Espanya-que-va-bé o que són gairebé un milió que a la Comunitat Valenciana l'Informe Foessa situa per sota del llindar de la pobresa. És clar que no saben amb precisió si són 30 o 273 mil les persones que a Espanya viuen a cases que no tenen aigua corrent (per cert, són 273.000) (9) *Informe Foessa sobre las condiciones de vida de la población pobre en España*, Madrid, 1998.

Els joves que viuen als barris privilegiats tendeixen per descomptat a creure que no són tants els pobres que comparteixen amb nosaltres el present del nostre país; els joves que viuen a Benimaclet, Natzaret, la Coma o el Barrio del Cristo (10) Són barris obrers de València.

acostumen a estar en aquestes apreciacions molt més encertats, però el que és clar és que tant els uns com els altres no triguen a posar-se d'acord que el món no marxa gaire bé.

Quan tants joves (recordem el començament d'aquest Quadern) ens diuen que *el món és una merda* no estan simplement exagerant el que podria ser perfectament una reacció juvenil i visceral de rebuig. I no fa falta que per a això es posin a parlar del que, bé o malament, els arriba de l'anomenat Tercer Món. O que no sàpiguem res d'allò de l'"ascens de la vulnerabilitat" social o la "desestabilització dels estables" (11) Termes que sovint fa servir Robert Castel. Per exemple, en el seu imprescindible article "De la exclusión como estado a la vulnerabilidad como proceso", *Archipiélago* n. 21, 1995.

. Un jove de 22 anys, el Juan Carlos, escriu:

“N’hi ha de nosaltres a qui ens dolen les injustícies que aquest nostre món fa amb segons quins sectors de la nostra societat.

La majoria de nosaltres ens ho passem malament quan els noticiaris ens ofereixen imatges de nens que viuen en condicions de salubritat deplorables i amb unes mancances enormes, però de vegades ens és difícil reconèixer situacions de pobresa extrema a costat nostre. Se’ns complica la vida quan hem d’observar famílies pobres, que no disposen de les coses bàsiques, quan parlem de gent que viu a València, en aquesta València que creix no sé si cap algun lloc.

(...) En aquesta València jo m’he trobat amb nens que, per fer enrabiar el seu germà en lloc de prohibir-li jugar a l’últim joc de la *play-station* se’n riu perquè ell no té tauleta de nit (12).” *Revista Flama* n. 5. Centre Juvenil Escoles San José, València, 1999.

Només em falta explicar el que m’escriuen tres xavals de FP, de diverses edats, que volen ser electricistes:

— *El de 17*: “Avui dia la gent vol tenir pasta per no haver de passar-les putes i poder tenir tots els capricis.”

— *El de 16*: “Jo no puc renunciar als diners, no puc renunciar a aquestes poca-soltades com, per exemple, comprar-me un mòbil, o coses que potser no em fan falta, però, es clar, hi ha gent que les té i tu penses i jo, per què no?”

— *I el de 19*: “Avui dia la gent passa de tot, cadascú mira per ell, li és igual el que pensa cada u; si necessitem ajudar algú, la gent ho fa a canvi d’alguna cosa, i de petit ja ens ensenyen: benaurats els espavilats.”

De debò (aquí torno a prendre la paraula jo), maneres com aquestes en les quals els joves s’expressen assenyalen el món –el tipus de món– que hem volgut construir, o el que no volíem però que finalment hem apuntalat. També de debò, no acabo d’entendre què tenen aquestes tres expressions anteriors de particularment juvenil, si de la mateixa manera n’inclouria d’altres semblants en un quadern que es podria titular “Aproximació a les narracions adultes del món d’avui”. Els estils de vida que avui encarnen els joves no deixen de ser i això és important una imatge paral·lela a la que ofereixen els estils de vida reals que avui encarna el món adult.

Permeteu-me un retrat més, el de Raúl, de 16 anys: *L’únic que sé és una cosa del nostre món: que els rics sempre dominaran els pobres, perquè amb diners s’arregla tot. Encara que els pobres es rebel·lessin, no tindrien res a fer contra els rics. És una veritat molt dura que hem d’assumir.*

Si el Raúl tingués molts més anys i fos Cornelius Castoriadis, un dels intel·lectuals més lúcids del nostre temps, inclouria d’una manera paral·lela en un dels seus últims textos aquesta observació:

“(…) L’objectiu no és altre que mantenir la nostra societat en una situació confortable –o, si més no, tolerable– per al 80% de la població (inhibida, a més, per la por a la desocupació) i revertir tota la merda del sistema sobre el 20% de la societat, que o no pot reaccionar o ho fa per mitjà del vandalisme, la marginalitat o la criminalitat.”

I seguint amb paral·lelismes, a sant Joan Crisòstom (Déu n’hi do!) em recorden les paraules

del Luis, que té 17 anys, quan diu: *El teu egoisme i les teves ganes de comoditat cada vegada creen més gent pobre en el món, però això t'és igual perquè tu estàs còmode i bé.*

“Guerra freda”

En aquest ordre de coses, la relació que mantenen, en general, els joves dels 90 respecte dels seus adults no sembla ser tant una guerra ideològica (amb dissenys alternatius de transformació) com una guerra socioeconòmica de posicions, en la qual els joves sembla que estiguin lluitant per poder entrar i ser admesos a la taula (de consum) del món adult, més que per canviar el sistema, rebentar-lo o reformar-lo. Aquesta situació ha estat qualificada per José I. Ruiz Olabuenaga (13) de situació de *guerra freda generacional*, enfront de les guerres intergeneracionals “calentes” de potser alguna altra època.

4. “LA MEVA GERMANA, LA MALA SORT”

Abans hem dit que, ben al marge de la majoria, un grupet no gaire petit de joves acostuma a dir-me que el món li va malament. A alguns d’ells, fins els resulta que la vida els tracta *molt* malament. No tot són baixes autoestimes, desorientacions d’adolescents, construccions complicades de la personalitat, falta de referents vitals o de valors, o mals rotllos amorosos.

També abans vaig voler referir-me a algunes dades sobre la societat en què vivim, la que els adults anem construint, la que els adults hem decidit (per acció, per omissió o per complicitat) construir: la dels 8 milions de pobres a l’Espanya-que-va-bé.

“Juvenilització” de la pobresa a l’Espanya-que-va-bé

Sobretot els sociòlegs insisteixen molt en dos fenòmens relacionats amb la pobresa i amb els processos d’exclusió social que cada vegada es van incrementant més en les nostres societats: la *feminització de la pobresa* (els pobres de la rica Europa tenen més rostre de dona que d’home) i la “*juvenilització de la pobresa*”. El 22,5% de les persones que viuen en situacions de pobresa a la Comunitat Valenciana té entre 15 i 25 anys d’edat. Afegim-hi ara nens i joves: a la Comunitat Valenciana, el 45,1% dels pobres tenen menys de 25 anys. (14) Tal com l’esmentat Informe deixa molt clar (cito literalment): *Avui ja no és veritat que ser vell i ser pobre siguin sinònims, sinó tot el contrari. La pobresa, en les seves expressions més greus, es compon de poblacions joves i molt joves.*

Té quelcom d’obscur dir que els joves són *EL* futur, quan a molts d’ells ja se’ls ha negat el present, quan molts d’ells comencen la vida no *coixejant*, sinó *coixejats*, que no és el mateix. A la Comunitat Valenciana són (continuo fent servir les dades de l’Informe Foessa) 450.000 persones, entre nens i joves. O en la totalitat d’Espanya, com ens recordava fa poc Javier Alonso (15), són 1.700.000 joves entre 15 i 24 anys els qui malviuen en situacions de pobresa econòmica.

En l’arrel de la “*juvenilització de la pobresa*” s’entrecreuen dos factors que suposo que no serà gaire difícil d’intuir: d’una banda, els canvis en el *mercat laboral* (principalment la desocupació juvenil i la inestabilitat i precarietat del treball) i, de l’altra, les dificultats creixents d’*accés a l’habitatge*. El creixement de la taxa d’atur dels joves és un fenomen prou conegut. També és coneguda la recurrència en una inserció laboral juvenil on alternen llargs períodes de desocupació amb la precarietat i eventualitat laboral (sovint, amb una baixa o nul·la protecció laboral) o, també, l’economia submergida. El que de vegades fa la impressió que no és tan coneguda és la relació entre atur i educació. Tanmateix, els joves sí que en són conscients quan ens repeteixen aquella pregunta d’*estudiar, per què?*

“*Mai com en els anys 90* –estic citant l’Informe Foessa (16)– *ha estat tan formada la joventut a Espanya, sense que aquesta realitat hagi servit per moderar el creixement de les seves taxes de desocupació.*” L’estudi de Castillo (17) sobre l’atur juvenil a la Unió Europea

ens recordava que a Espanya, Itàlia i Portugal les taxes d'atur són més grans entre els joves titulats que entre els joves que només tenen estudis primaris.

Ara podríem rellegir, a propòsit d'aquest tema, un poeta jove, Antonio Orihuela, que està escrivint des de Moguer (18) quelcom del millor de la poesia espanyola emergent. El seu poema no té títol, ni falta que hi fa, perquè diu ben clar el que vol dir:

En vista del teu currículum hem decidit acceptar-te. Entraràs per quinze dies renovables, i si et portes bé, per tres mesos prorrogables. Al començament constaràs en nòmina com a auxiliar administratiu, encara que t'hauran dit, que el que es jubila, és el comptable. Et contractarem per quatre hores, però no et preocupis, en treballaràs vuit. Atesa la situació de l'empresa aquestes te les pagarem a part. En total: 62.700 ptes. al mes, tot i que els teus companys Per arrodonir, fan tres hores més cada tarda i vénen els dissabtes mig dia. Entre unes coses i altres passes de les cent mil. Bé, si no estàs posat en política, no volem embolics amb els sindicats ni treballadors conflictius. Has sentit el que ha dit l'Aznar, què és el que fa falta per aixecar aquest país, no? Treball, Sacrifici i Tolerància.
— Molt bonic, oi?

Desapareguts i esperant...

Els pobres (i entre ells, els joves *coixejats*, els expulsats i els qui no vol ningú) tenen la curiosa característica de ser, a l'Espanya que va bé, *invisibles*. Pocs els veuen. Habiten els espais de les barriades, de les presons dels subsòls, tampoc no se'ls sent. A les escoles, llevat d'excepcions, hi duren poc o no hi van. Alguns vagaregen i aleshores fan por. Uns altres van de pinxo pel món. Les produccions culturals que creen amb prou feines les sentim, perquè el *rap* no ens agrada (o ens dol el que ens recorda) o perquè ens costa acceptar que això també és cultura. Ens és més difícil posar-nos enfront de les narracions d'aquest tipus de joves.

Alguns escriuen grafits al carrer com aquell del barri del Carme (19) en què llegíem: *Vull viure dels meus pares fins que pugui viure dels meus fills*. José Ignacio Ruiz ha descrit a la perfecció com els joves viuen avui en una *triple espera* que cada vegada sembla que s'allarga més: *“enclaustrats a l'escola, allunyats de l'inici de la vida professional i protegits per la dependència dels pares, gaudeixen de tots els drets democràtics menys del dret a sortir de la joventut i assentar-se com a homes i dones adults.”* (20)

També podem entrar amb els peus descalços (i tant de bo que molt descalços) en els llocs *invisibilitzats* de barriada on aquests joves es troben: la nostra mirada sobre la joventut aleshores canvia de seguida, molts dels nostres esquemes se'ns desmunten i de veritat ens adonem d'allò que deia un cantant de carrer fa pocs anys en una de les seves cançons més amargues: *En l'era dels herois televisius juvenils, / ser jove als noranta / és una putada*.

O veiem *Barrio*, una pel·lícula molt recomanable a pares i educadors, l'estupenda història que Fernando León ens va explicar de tres xavals (Javi, Manu, Rai) en una barriada de Madrid. Precisament, després de veure aquesta pel·lícula, el Santi (de 16 anys) m'escrui: *La seva manera de viure es relaciona bastant bé amb el que veiem al carrer: la pobresa, aconseguir diners d'on sigui (treball-escombraries), l'alcoholisme (el pare del Javi), els mals tractes (la mare del Javi), la prostitució (la germana del Javi), les drogues (el germà del Manu) i, sobretot, el somni de triomfar en la vida, el xou de la cabra i els gitanos, on els diners sembla que caiguin del cel*.

O si voleu una altra ressenya, la de la Lorena (de també 16 anys): *Tots tres són uns pobres desgraciats que tenen moltes esperances, però que les van perdent d'una en una. Per la senzilla raó que són pobres. Tenen somnis com tothom, però pel fet de no tenir diners, no els poden fer realitat i se'n van adonant de la manera més dura possible.*

Tal com ha escrit Luis Aranguren, (21) si l'exclusió és la terra dels "sense" (sense treball, sense sostre, sense papers), en el cas dels joves encara s'agreuja més: són els joves "sense" futur, sense estima, sense reconeixement.

... I la desesperació

Permeteu-me llançar a boca de canó –en aquesta direcció– un poema escrit a mitjan 1999 per una noia de 16 anys. Com a lector de poesia, autors com Rimbaud, Cernuda o Bukovski m'han posat els pèls de punta, però –de veritat– no tant com aquest poema, literàriament (per descomptat) "poc correcte" per als cànons oficials del que ha de ser la Literatura, amb majúscula:

Sempre la mateixa guerra: qualsevol excusa és bona. Si no tens crits a l'hora de dinar, els tens a l'hora de sopar. I una paraula més alta que una altra s'escapa. Faig veure que no escolto, encara que entra a dins, toca i fa mal: tot segueix i se senten més crits a l'escala; crits morts d'un pare que es desespera. Que n'és de fàcil perdre els papers! Són massa cops ja!... Un més, no fa mal: Mals rotllos, molt temps i res clar. Mal humor a la cara i un caminar estrany. Sí! A cada dos passos que faig, tres la cago. Segur, però el meu cor no és gandul. L'asfalt és molt dur i he anat perdent el somriure, sento que el meu jo es fa vell massa de pressa. Classes malcriades m'han pres les millors hores de la meva vida i no trobo cap sortida: només entrades. I massa esperances enterrades. Copets amistosos pocs, només cops. Vaig néixer en el no-res, on tothom t'ho posa molt negre i en la societat que, per ser jove, et tracta com un zero, nul. No et riguis de mi, perquè sortiré d'aquí encara que sigui a cops de colze: tu dóna'm un dit i veuràs com t'agafo tots dos braços. No sóc un cor perdedor encara que de vegade em perdi. Et juro que sortiré com sigui de tota aquesta guerra ja que sóc una ludòpata enganxada a la vida... Encara que perdi, continuo la partida. Sempre em diuen: "noia, jugues al 13!" Ara callen perquè veuen que el meu ego creix. La vida és sorra fina entre els dits: et despistes, i aquests granets de sorra surten volant. Intento recollir-los però, com en tot, ho vull i no puc. No em diguis que la vida és bonica perquè això ja ho he sentit: intento que els quatre dies de què dispo tinguin una mica de sentit i queda clar que cadascú destrossa la seva creu amb destresa. No parlo del joc de l'estructura: des de la meva finestra veig la claror. Per què continua girant-me l'esquena la bona sort? Mentrestant, m'agenollo davant rodolins de mala mort. Uns altres dominen realitats des d'un món imaginari i jo estaré en aquesta realitat obscura tots els dies del meu curt calendari.

Fins i tot podem anar més cap a l'extrem, ja que existeix i és real. És un poema de David González, un del millors poetes joves que conec. Va començar a escriure poesia a la presó de Monterroso (Lugo): els seus ossos van anar a parar allà, amb 18 anys, per atracament a mà armada. En el seu llibre *Ley de Vida*, es pot llegir un "Tango Azul" (22) autobiogràfic sobre un jove de 17 anys:

En una ocasió la policia em va tirotejar. La història té el seu punt. Te l'explico.

Ens van enxampar en un cotxe robat ens van envoltar ens ordenaren baixar del 'buga' i posar les mans a la part de darrere del maleter per escorcollar-nos emmanillar-nos portar-nos a comissaria. Era divendres. El dissabte tenia pensat estrenar roba per anar guapo a la discoteca a 'vacilar con las chorbilas'. No m'ho vaig pensar dues vegades vaig girar-me i em vaig posar a córrer. La cantonada de la salvació era a prop. Un dels 'maderos' va cridar:

ATURA'T, FILL DE PUTA, O ET MATO!

Em va disparar em va disparar a menys de 5 metres de distància i va fallar vaig fugir vaig estrenar la meva roba nova 'vacilé'. Però el més important d'aquesta història és el que sempre dic: hauria d'haver encertat m'hauria d'haver mort en aquell mateix instant quan no tenia por a la mort quan encara era Feliç.

5. ENFONSAR LES MANS

Sense amb prou feines transició, voldria reprendre l'alè amb un fragment del relat d'una xavala de 17 anys que estudia i també treballa ajudant la seva mare en una botigueta:

“La meva família té un munt de problemes i la meva mare gairebé no hi pot, amb nosaltres. Això m’ha fet veure el món des d’un punt de vista molt real. No sóc cap ingènua, sé el que vull i tot el que em costarà. Veig que el futur se m’ha tirat a sobre massa aviat i que l’he d’agafar per les banyes perquè, si no, se m’escaparà. (...) A la meva mare no tinc cap altre remei que ajudar-la i em passo moltes tardes amb ella a la botiga. Si puc, trec alguns calerons amb feinetes, que em surten els caps de setmana o durant les vacances, del que sigui. M’agradaria acabar els meus estudis i trobar feina de la meva, encara que sigui molt complicat. Una tarda entre setmana em quedo al barri i faig classes de repàs com a voluntària a nens i nenes de 10 anys, jocs i coses així. Aquests nens són com jo quan era una criatura i intento donar-los el millor que tinc. M’agradaria que no s’estiguessin tant pel carrer, perquè allà aprenen coses que no t’explico. Tant de bo els vagi bé a la vida, jo els estimo moltíssim.”

Aquests “bons xicots”

M’agradaria deixar molt clar que aquests xavals que ara parlaran com ho acaba de fer aquesta noia no són millors que els altres. El “jove fet miques” (l’“*individu-zapping*” del qual parlava Luis Aranguren en un article recent) (23), el jove a la cuneta, el jove evadit, el desorientat o el putejat, fins i tot el nen ‘pijo’ que ho té tot i no valora res, són tots ells joves amb dignitat i no menor que la d’aquests que reaccionen davant del món d’una manera alternativa, sense capejar compromisos, i sovint com bonament poden. Que quedi clar: no són –si més no, per mi– els millors, encara que tantes vegades els mitjans de comunicació (per exemple) els presentin com a “bons xicots” solidaris, sensibles i treballadors, i així en donen una imatge excessivament ensucrada i simplista que de vegades té a veure amb la realitat i d’altres, no. Però *no són els millors*.

Democràcies de baixa intensitat

Pràcticament cap dels xavals que conec –i en són molts– milita en el Sindicat d’Estudiants o en algun partit polític. Tampoc no en conec cap que col·labori amb l’Associació de Veïns del barri. I dic això per allò que es diu que els joves dels 90 com passava també als 80 han desaparegut del mapa de les organitzacions “clàssiques” de participació política (partits, sindicats, associacions veïnals) (24). Però també he de constatar un altre fet: són minoria els adults que conec que militen en un sindicat, treballen des d’un partit polític o formen part d’una associació de veïns.

Crec que també aquí topem amb un fet que caracteritza tant el nostre propi estil de vida com

la cultura ciutadana estàndard que, a la pràctica, el món adult ha decidit tenir, i en la qual –atenció– el món adult ha volgut educar. Ara parla la Júlia, una noia estupenda de 19 anys que va a classes de la nova Formació Professional els matins, i les tardes (i algunes nits i alguns caps de setmana) també treballa:

“He descobert que la meua empresa, que és una multinacional, en tot València només compta amb una treballadora que està afiliada a un sindicat i això em fa pensar, perquè precisament hi ha un munt d’injustícies i fins i tot situacions pèssimes allà, i el cas és que tots callen a l’hora de la veritat, tots estudiants, sense cap família per mantenir: vull dir que tampoc no haurien de tenir por de les represàlies, però sí que en tenen: per què no expressen el que senten?”

No és nou advertir que vivim (modelant-nos amb les nostres pràctiques reals d’acció) un *temps de “democràcia de baixa intensitat”*, de crisi del fet polític. De descomposició de les xarxes sociopolítiques de base. Recordem –valgui d’exemple i de constatació– aquella cançó de Ska-p, (25) que tant agrada a alguns dels nostres xavals, allà on diu: *Quina decepció / a la manifestació: / només hi han anat / els antidisturbis*. La militància política i sindical, per descomptat, es queda sense braços, i aquests braços absents són de joves (tot i que n’hi ha alguns) i de grans (que també n’hi ha, cada vegada menys, els ininflamables que aguanten). Valgui una dada: el 77% dels espanyols mai no ha participat en actes de protesta política o laboral, i el 68% mai no ha anat a una manifestació. I, en aquesta mateixa situació, també hi ha el 66% de la totalitat dels joves. (26) *No hi ha gaire diferència*.

Cantar nous cants

Però tampoc no té res de nou assenyalar, en aquest panorama de descompromís, l’emergència de *noves maneres de participació sociopolítica i ciutadana*, que de veritat tenen poc de “noves”: reivindicacions ecologistes i de consum solidari, lluites antimilitaristes, comunitats i moviments religiosos no escapistes, defensa i treball amb els immigrants, defensa dels drets humans, ‘mogudes’ contra el neoliberalisme econòmic i cultural, moviments de solidaritat i desenvolupament amb les regions del Sud, voluntariat encarnat en els àmbits de la marginació i l’exclusió social, expressions de cultura popular de resistència, ràdios i publicacions alternatives, internautes crítics, ‘okupes’ que reivindiquen espais d’autogestió, i un llarg etcètera. Són expressions múltiples d’allò que Imanol Zubero –autor al qual hauria de ser gairebé obligat de llegir (27)– anomena “zones alliberades” i potser d’una manera més clàssica molts d’altres (28) anomenen “nous moviments socials” o “moviments alternatius”.

En contextos com l’actual “d’incertesa fabricada” (Giddens) i desarticulació del compromís social, també és just que identifiquen la multiplicitat –sovint descoordinada i en moltes ocasions preferint les dimensions del que és petit i fins del que és local– d’*experiències i espais* recreats des de la solidaritat, des de la preocupació pel bé comú i des de l’acció compartida i la reflexió més crítiques. En aquests moviments i col·lectius és tan important la presència dels joves que, fins i tot, alguns d’ells són, fonamentalment juvenils.

Un exemple que per mi resulta proper és el de la insubmissió. Al llarg de la dècada dels 90, 20.000 joves (cristians i no cristians) s’han anat declarant insubmisos com aquests tres que m’escriuen fa un temps des del mòdul 10 de la presó de Picassent:

“Vam ingressar a la presó per no col·laborar amb el militarisme, per tenir una idea, una actitud pacifista amb la societat, i per això estem privats de llibertat. Persones que no desitgem aprendre a matar, atès que no ens serveix per a la convivència humana. Repudiem la violència i lluitem per un món en pau, i som objecte de repressió i condemna (...). Estem pagant per no res i la nostra família paga per nosaltres. Qui haurà de posar fi a tot aquest mal? Ens donariem per satisfets si tota aquesta injustícia acabés per obrir una petita escletxa en el camí que porta a una llibertat que, per fi, aconseguixi la seva majoria d'edat. *Revista Flama* n. 1, Centre Juvenil Escoles Professionals San José, València, 1998. (29)”

20.000 joves insubmisos, practicant la desobediència civil per motius de consciència, és molta gent, deixant de banda el suport que tenen des de bons sectors de l'opinió pública, en general, i d'una gran part de la gent de la seva edat, en particular. I no ha estat encara més gran el nombre de joves insubmisos (avui, desertors directes a les casernes) per allò que la presó i la inhabilitació sociolaboral són una mesura molt dissuasiva per persones que, com els joves, estan volent iniciar –com poden i els deixen– la seva vida professional. Per això, també dono la paraula a altres joves que vitalment no es plantegen, a la pràctica, compromisos tan radicals (i agafo això de “radical” com crec que cal agafar-s'ho, en el seu bon i sa sentit de la paraula). Escriu el Javi, un xaval de FP de 18 anys, aclaparat durant el curs pels estudis i la feina i que dedica una part important de l'estiu a participar en camps de treball amb grups exclosos:

“Som joves estudiants d'entre 18 i 20 anys, amb una inquietud comuna o això va ser el que ens va unir: veure que a les portes del segle XXI la pobresa i la injustícia social cap a determinats grups socials és a flor de pell (...). Vam anar a Bilbao per poder ajudar al màxim, però ara tots estem d'acord que hem rebut més afecte del que podíem imaginar. (...) Ens preguntem què passarà amb tot el que hem fet. L'únic que ens dóna força és pensar en el que hem viscut per poder actuar ara en els llocs que trepitgem cada dia. (30) Óscar López M.: “Análisis y perspectivas de futuro el voluntariado en España”, en *Escuela de Otoño: El horizonte del voluntariado*, Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, Madrid, 2000.

”

Voluntaris i voluntàries

Amb totes les seves ambigüitats, perills, temptacions, manipulacions i limitacions que li són pròpies, però també amb totes les seves aportacions, reptes i descobertes, el voluntari social que avui treballa en els marges del nostre món, enmig dels rostres concrets de l'exclusió social, s'alimenta de la participació de molts joves. Ser jove –ens recorda Óscar López Maderuelo (31)– Patricia Soler: “Presente y futuro del voluntariado juvenil. Motivaciones, valores y estrategias de actuación”, en *Escuela de Otoño: El horizonte del voluntario*, Plataforma para la promoción del Voluntario en España, Madrid, 2000.

defineix un dels trets més característics del voluntariat actual, ja que gairebé el 70% dels voluntaris socials tenen menys de 29 anys. En un estudi publicat fa poc (32) *Revista Flama* n. 5, Centre Juvenil Escoles Professionals San José, València, 1999.

la motivació més poderosa que aquests joves tenen per continuar participant en l'acció social voluntària és la “necessitat de fer alguna cosa útil” (un 64,7%) o l’“obligació moral” (un 21,6%). M’explica el Guillermo, de 20 anys, el següent:

“Crec que la felicitat veritable només la trobo en la renúncia al que és meu a favor del proïsme. Als meus 20 anys he tingut com qualsevol jove instants de dubte i (per què no dir-ho) de falta de fe. He sentit confusions i, darrere d’elles, sentiments de *desafiar aquest món* tan injust que ens toca viure. He sentit ràbia i impotència, dolor i frustració, però sempre he trobat una sortida a tot això. Crec, en la meua modesta opinió, que *només amb la lluita*, amb les ganes de canviar el món, es pot obtenir el veritable sentit de la vida. Des de fa algun temps faig un servei de franc en un alberg de la nostra ciutat. I és cert que quan surto d’allà, em sento *ple*. De moment, no desitjo endinsar-me en compromisos més forts, ja que continuo estudiant i la carrera m’ocupa bastant temps. (33) Vegeu el material imprescindible, en un parell de carpetes, que Luis Aranguren va coordinar fa poc: *Somos andando*, Cáritas España, Madrid, 1999.

Fa poc, Luis Aranguren ha escrit un dels millors articles sobre com acompanyar processos –sobretot juvenils– d’apropament a la realitat de la marginació i de creixement des de la realitat del voluntariat (34) Luis A. Aranguren: “Nuevas pobrezas, jóvenes y educación”, *Misión Joven*, n. 273, 1999.

. Parlant precisament dels joves que malgasten el temps, el cor i les energies amb altres joves en una situació pitjor que ells, escriu això: “Els joves voluntaris són els qui en un primer moment –i sense excloure voluntaris d’altres edats– sintonitzen millor amb les particularitats dels xavals que s’ho passen pitjor. En aquest cas és important vincular la connexió de llenguatges, gustos, i fins una certa estètica, amb la certesa que l’encontre real i únic amb qui pateix m’afecta, em toca de prop i no em deixa indiferent Juntament amb la Coma i el Barrio del Cristo, un dels “Barrios de Acción Preferente” que envolten la ciutat de València.

(35).” Escoltem el David, estudiant de FP, que recorda una experiència de quan tenia 17 anys:

“Fa més de dos anys vaig estar en una de les casetes de Burjassot (36) (613), amb xavals més que res, entre 4 i 16 anys, més o menys, que s’insultaven tota l’estona, et ‘vacilaban’, t’explicaven coses al·lucinants, i el que més em va cridar l’atenció és que em deien “mestre”. Si ho analitzaves, no havies fet res. Només estaves passant el temps amb ells, escoltant-los, jugant a futbolí, pintant, cantant, retallant cartolines.”

També podríem escoltar el que m’escrivia la Sònia fa poc (també és estudiant):

“Prop d’on jo visc hi ha dos barris obrers molt coneguts: la Coma i les 613 casetes o “blocs”. D’allà conec bastants joves, sobretot de la Coma, ja que de tots dos és el més grans i el més marginal, no solament per les persones que hi viuen, sinó perquè és situat als afores, voltat tan sols de carreteres (...). Entre ells he conegut gent que lluita amb totes les seves forces per sortir-ne i, per descomptat, intenten no rendir-se. Un exemple clar del que et dic d’una persona que no vol resignar-se a ser pobra és un company que vaig tenir i que viu allà, a la Coma. És un jove que té ganes de tirar endavant i de ser algú a la vida. Jo crec que

aquest esperit de superar-se que té, potser sigui el que faci que ho aconsegueixi. Ell és de raça gitana i tot i que a casa seva volien que treballés, es va posar a estudiar. Treballava i estudiava alhora, malgrat que amb això va perdre la joventut. Recordo que li gastàvem bromes dient-li que era un 'empollón' i ell sempre ens deia: "No sóc un 'empollón' només sóc un gitano i això em tanca moltes portes per trobar una bona feina; per això he de treure bones notes". No ho sé, per mi és digna d'admiració aquesta capacitat de lluita i això em fa pensar seriosament en moltes coses."

Colonitzant el futur

Només un 4% dels joves afirmen estar interessats a participar en activitats de transformació social i servei a la vida col·lectiva (37) CIRES: *Juventud*, Fundación BBV, Madrid, 1993.

, i només un 17% manifesta que ajudar els altres és la seva principal aspiració existencial

(38) Javier Elzo (ed.): *Jóvenes españoles '94*, Ediciones SM, Madrid, 1994.

. Passa com allò que les *messes* són moltes, els invitats *tots* i els treballadors *pocs*. Però són el ferment, i un ferment necessari i imprescindible, llevat petit de gent jove (com també de gent adulta) que procuren ser com més fidels millor als seus ideals i testimoniar valors de presència i convivència alternatius, per descomptat, malgrat totes les contradiccions i mediocritats. Són aquells que s'atreveixen a *colonitzar el futur* amb estils de vida diferents dels que avui *colonitzen el present*.

6. PER ACABAR...

“Salvatges”

En una ocasió, no fa gaire temps, un company de feina (suposo que enfadat per altres motius, com ens acostuma a passar sovint) em va dir, més o menys, que li semblava una autèntica pèrdua de temps dedicar-se a estar amb els xavals un cop acabades les classes, als locals d'un Centre Juvenil amb pocs recursos. Més o menys es tractava de “salvatges” –aquesta és la paraula que va fer servir aleshores: *joves salvatges*– dels quals es podia esperar ben poc i qualsevol cosa que s'hi fes seria una pèrdua de temps.

Allò em va fer pensar molt. En resposta a això, vaig publicar el mes següent un article titulat precisament “Salvatges”, amb el qual voldria anar tancant aquestes línies. Només un fragment:

“Amb alguns de vosaltres (i de debò que sento l'emprenyament d'aquell dia) vaig haver de discutir en algun moment que no són precisament “salvatges” els xavals que van al Centre Juvenil sinó –ben al revés– persones que, com la *Maite*, es va passar un mes sencer d'aquest estiu en un camp de treball amb infància marginada; o com el *Juan Carlos*, que descobreix en el seu grup de vida cristiana un motiu per continuar tirant endavant després d'haver deixat aquesta escola; o com la *Lourdes* i tots aquests joves que descobreixen en els locals del Centre un bon lloc per estudiar en grup a les tardes i així poder donar-se suport mútuament; o com el *Pedro*, a punt d'iniciar els Exercicis en la Vida Corrent; o com el *Joan*, posat fins al capdamunt en el seu treball voluntari amb la gent de les 613 (el “Li'a-shampó” de Burjassot); o com el *Juanjo*, organitzant incansablement les projeccions de cinema de cada dijous; o com el *Guillermo* i tota aquesta gent estupenda que s'esslloma cada tarda com a entrenadors esportius a l'ATL; o com el *Gerard* que aquest any es va incorporar entusiasmat en el Grup de Teatre del Centre; o com el *Manolo*, capaç de plorar quan es recorda de la gent putejada amb la qual va treballar com a voluntari social dos mesos d'agost consecutius a Bilbao; o com la *Maria*, interpel·lada encara per l'experiència de la passada Pasqua Jove; o com el *Ronaldo*, que posa al servei dels altres –tot escandalitzant alguns adults– els seus increïbles dots per al dibuix i el grafit; o com el *David*, preocupadíssim per continuar editant la nostra revista juvenil, any rere any; o com el *Lluís*, compartint, amb els altres, poemes que escriu no sap si enamorat de mig món o si rebel·lat contra d'ell; o com la *Marta*, animant amb una vella guitarra les nostres eucaristies mensuals; o com l'*Alexandre*, que gairebé cada setmana em dóna alguna cosa perquè sigui publicada a la “*Hoja quincenal de alumnos/as*”; o com el *Nico* que cada setmana penja als taulers dels aularis una frase al·lucinant per fer pensar els seus companys; o com l'*Isidre*, entossudit que cada vegada surtin millor aquests campionats de “futbolito” en els quals participen fins a uns 300 companys seus; o com el *Juan*, discernint si Déu l'està cridant a ser sacerdot o no; o com el *Carlitos* que després d'haver deixat l'escola continua venint pel Centre per parlar una estona amb algun de nosaltres sobre el que la vida li fa passar sense remei, molt sovint d'una manera tan injusta; o com el *Miguel Ángel*, assetjant amb preguntes

i reflexions les tertúlies de la Plataforma Solidària; o com el *Javi*, oferint-se ell mateix com a testimoni del seu enamorament de Jesús pobre en convivències d'altres i estranys; o com l'*Erik*, imprescindible i obsessionat per organitzar sortides al camp que no sempre surten bé; o com l'altre *Manolo*, animant el galliner del "break-dance" dos dies la setmana i destrossant-se el coll i l'esquena; o com el *Carlos*, que desitja que aquest any es torni a muntar el taller de fang i ceràmica per poder ensenyar a la seva mare figures parides amb les seves mans; o com el tercer *Manolo*, de l'Escola de Monitors, malgastant temps i servei als campaments d'estiu; o com el *José Luis*, positivament desconcertat per com marxa el seu Grup de Confirmació, o com el *Piti*, escampant a la seva manera (tantes vegades desconcertant) afecte i fidelitat pels quatre costats." (...) De veritat, uns veritables... "Salvatges".

Les narracions compartides...

La nostra mirada sobre ells de vegades pot ser desesperada, fins i tot, impotent; en d'altres, nosaltres –pares, educadors, pastoralistes, animadors juvenils...– ens carreguem les piles i continuem endavant, amb el nostre historial de petites mediocritats i no gaires encerts. En tot cas, molt del camí pel qual anem optant és camí, sobretot, *compartit*. En aquest acompanyament diari, tan ple de descobertes i també de desil·lusions, el que expliquen els joves no deixa d'apuntar cap a alguna cosa que nosaltres mateixos, els grans, voldríem arribar a ser.

En el fons –i així ho vam advertir al començament– no era altre l'objectiu d'aquestes línies que tornar a invitar-nos (com ho estàvem fent en els nostres llocs quotidians) a mirar amb atenció les narracions dels joves en tant que narracions que *apunten directament*, i a la seva manera, a l'aspecte final del nostre món. "El món dels joves –escriu encertadament José Ignacio Ruiz J. I. Ruiz Olabuenaga: *Op. Cit.*

(39)– és tan seu com el dels adults, perquè són aquests els qui, al capdavant, brindem o prenem, enriqueixim o empobrim les seves conjuntures d'oportunitat. Els estils de vida de les joventuts espanyoles són, en definitiva, la imatge còncava de les maneres pròpies de viure dels adults".

... I el que Brecht demanava

Per a cada un d'ells, per als xavals amb qui ens trobem cada dia, demano moltes vegades allò que, amb radicalitat, ens demanava Bertold Brecht fa tant temps en aquest poema:

Quan sortiu de l'aigua ja al capvespre –ja que heu d'anar despullats i la pell ha d'estar suau– aleshores enfileu-vos a dalt d'algun arbre alt si bufa la brisa. També ha d'estar pàl·lid el cel. Busqueu arbres alts que al capvespre gronxin lentament les copes negres. I espereu la nit entre el fullatge, rodejat el front de malsons i ratpenats. Les aspres fulletes de la fronda us rascaran l'esquena, ja que haureu de recolzar-vos amb força i subjectar-vos a les branques; pugeu encara una mica més amunt esbufegant entre el brancatge. És molt bonic gronxar-se sobre un arbre! Però no us heu d'impulsar amb els genolls! Heu de ser per l'arbre el mateix que la seva capçada: fa un segle que la gronxa cada vesprada.

NOTES

1. José Ignacio Ruiz Olabuenaga: “La juventud liberta” en VVAA: *Nuevas pautas de ocio de los jóvenes*, Diputación Foral de Guipuzkoa, 1999. Article de *recomanabilíssima* lectura.
2. Javier Callejo: “Consumo y ocio de los jóvenes: bailando lambada entre tiburones”, en VVAA: *Nuevas pautas de ocio de los jóvenes*, Diputación Foral de Guipuzkoa, 1999.
3. Per a una reflexió més recomanable sobre això de les “societats de control”, llegiu el desaparegut Gilles Deleuze: “Las sociedades de control” a *Pourparlers* (Minuit, Paris, 1990, p 240-247), o a *Ajoblanco*, n. 51, abril de 1993, p. 36-39.
4. S. Martín: *Pasa la voz, hermano*, Bartleby Editores, Madrid, 2000.
5. Dades extretes de Javier Elzo *et altri*: *Jóvenes españoles '99*, Fundación Santa María, SM, Madrid, 1999.
6. G. Grass: *Mi siglo*, Alfaguara, Madrid, 1999.
7. Les últimes dades que sobre això ens ofereix la Fundación Santa María són paral·leles al que diuen aquests nois i noies de la FP: el 80% dels joves espanyols entre 15 i 24 anys expressen estar *molt* o *bastant* contents amb la vida que porten. (Font: *Jóvenes españoles '99*, Fundación Santa María, Madrid, 1999).
8. Aquest poema, avui per avui, és inèdit.
9. *Informe Foessa sobre las condiciones de vida de la población pobre en España*, Madrid, 1998.
10. Són barris obrers de València.
11. Termes que sovint fa servir Robert Castel. Per exemple, en el seu imprescindible article “De la exclusión como estado a la vulnerabilidad como proceso”, *Archipiélago* n. 21, 1995.
12. *Revista Flama* n. 5. Centre Juvenil Escoles San José, València, 1999.
13. J. I. Ruiz Olabuenaga, *Op. Cit.*
14. *Informe Foessa sobre las condiciones de vida de la población pobre en la Comunidad Valenciana*, Madrid, 1995, p. 62-69.
15. J. Alonso: “Infancia y Juventud empobrecida en España”, *Suplemento Cáritas*, n. 393, 1999.
16. *Informe Foessa sobre las condiciones de vida de la población pobre en España*, Madrid, 1998; pág. 594.
17. S. Castillo y R. Duce: “El paro juvenil en Europa”, *Papeles de economía española*, n.72, 1997.
18. Antonio Orihuela: *Edad de Hierro*, Ateneo Obrero de Gijón, 1997.
19. Barri del casc històric de la ciutat de València.
20. J. I. Ruiz Olabuenaga: *Op. Cit.* Segons dades aportades d'aquesta font, als 18 anys el 80% dels joves espanyols, i als 20 gairebé el 50%, encara continuen escolaritzats; dels 16 als 24 anys només el 20% dels joves ha començat a treballar; el 73% dels joves entre 18 i 29 anys continuen solters, la majoria a casa dels seus pares.
21. Luis A. Aranguren: “Nuevas pobreza, jóvenes y educación”, *Misión Joven*, n. 273, 1999.
22. David González: *Ley de Vida*, DVD Ediciones, Barcelona, 1998.
23. Luis A. Aranguren: *Op. Cit.*
24. El 1999, els *autoposicionaments polítics* dels joves espanyols quedaven així: 10,6%

extrema esquerra; 25,6% centre esquerra; 26,1% centre; 12,7% centre dreta; 6,3% extrema dreta. Un 18,7% Ns/Nc. (Dades extretes de *Jóvenes españoles '99*, Fundación Santa María, Madrid, 1999.)

25. Ska-p: “Ñapa es”, en el LP *El vals del obrero* RCA-BMG, Madrid, 1996.

26. Dades extretes de CIRES: *Indentificación supranacional*, Fundación BBV, Madrid, 1993, i F. A. Orizo: *Los nuevos valores de los españoles*, Ediciones SM, Madrid, 1991.

27. Per exemple, I. Zubero: *Movimientos sociales y alternativas de sociedad*, ed. HOAC, Madrid 1996; o aquests dos articles seus: “Las ambigüedades de la acción voluntaria” en *Libre pensamiento*, n. 25, CGT, Madrid, tardor de 1997; i “Movimientos sociales para el siglo XXI”, en *Documentos III Foro sobre Movimientos sociales*, Fundación ‘Hugo Zárte’, València, 1998.

28. Val la pena recordar el llibre de Jorge Riechmann i F. Fernández-Buey: *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*, Paidós, Barcelona, 1994; i aquest altre, de diversos autors: *Los movimientos sociales. Transformaciones políticas y cambio cultural*, Trotta, Madrid, 1998.

29. “Carta dels presos de València II”, en VVAA: *Textos per la insubmissió*, Union de Escritores del País Valenciano i MOC, València 1993.

30. *Revista Flama* n. 1, Centre Juvenil Escoles Professionals San José, València, 1998.

31. Óscar López M.: “Análisis y perspectivas de futuro el voluntariado en España”, en *Escuela de Otoño: El horizonte del voluntariado*, Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, Madrid, 2000.

32. Patricia Soler: “Presente y futuro del voluntariado juvenil. Motivaciones, valores y estrategias de actuación”, en *Escuela de Otoño: El horizonte del voluntario*, Plataforma para la promoción del Voluntario en España, Madrid, 2000.

33. *Revista Flama* n. 5, Centre Juvenil Escoles Professionals San José, València, 1999.

34. Vegeu el material imprescindible, en un parell de carpetes, que Luis Aranguren va coordinar fa poc: *Somos andando*, Cáritas España, Madrid, 1999.

35. Luis A. Aranguren: “Nuevas pobreza, jóvenes y educación”, *Misión Joven*, n. 273, 1999.

36. Juntament amb la Coma i el Barrio del Cristo, un dels “Barrios de Acción Preferente” que envolten la ciutat de València.

37. CIRES: *Juventud*, Fundación BBV, Madrid, 1993.

38. Javier Elzo (ed.): *Jóvenes españoles '94*, Ediciones SM, Madrid, 1994.

39. J. I. Ruiz Olabuenaga: *Op. Cit.*

QÜESTIONARI PER AL DIÀLEG

Aquest Quadern produeix un cert sobresalt, ens omple de sentiments. A estones, ens fa sentir incòmodes davant les poesies de joves que no coneixem... De vegades, fa néixer en nosaltres l'esperança, la simpatia, la gratitud. És un Quadern que no ens deixa indiferents. Aquest qüestionari et pot ajudar a aprofundir-ne la lectura.

1. Segurament hauràs sentit, només començar la lectura, una certa interpel·lació en llegir la poesia *Visc en un món...*

— *Com la pots concretar?...*

2. Els joves escriuen: “Com que de tota manera no podem salvar el món, per què no fem una festa?” Segurament de vegades hauràs sentit aquesta impotència i desesperança...

— *Com podem ajudar-los i acompanyar-los a sortir del desencís?*

3. En el poema d'A. de Padua (pàg. 11) hi ha tota una descripció de símbols de triomf i manifestacions de fets d'injustícia i insolidaritat.

— *Quina reflexió ens provoquen?*

— *Com podem fer petits passos, nosaltres, els adults?*

4. “Espanya va bé”...

— *Creus que aquesta tesi es manté amb el que escriu Aranguren: “si l'exclusió és la terra dels “sense” (sense treball, sense habitatge, sense papers), en el cas dels joves encara s'agreuja més: són els joves “sense futur, sense reconeixement”.*

5. Davant de la feminització i la “juvenilització” de la pobresa, com podem sostenir que les dones tenen els mateixos drets i que els joves són el futur de la societat?

— *Subratlla el que més t'impacta del poema d'A. Orihuela (pàg. 16).*

6. Busca en els capítols 5 i 6 petits signes d'esperança.

— *Com podem acompanyar aquests signes i comprometre'ns amb aquests processos que els joves inicien?*

7. Si ets educadora o educador i et demanen que escriguis un poema amb experiències semblants a les de l'autor:

— *Com titularies el poema: potser també “Salvatges”? Segur que deixaries bocabadada*

molta gent que només coneix els joves des de lluny...

8. Creus que el poema de Bertold Brecht el pots dedicar als joves que coneixes?

— *Si és que sí, llegeix-lo pensant en cares concretes.*

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94; correu-e: espinal@redestb.es;
<http://www.fespinal.com>
Maig 2001